

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA BOLALAR PSIXOLOGIYASI

Abdurahmonova Mohira Zokir qizi

*Pedagogika fakulteti "Boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasi" kafedrası
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi BT-23-01 guruh talabasi. mohiraa373@gmail.com*

Saparova Umida Baxromovna

*Ilmiy rahbar: (E-mail: umidasaparova7@gmail.com ORCID:
<https://orcid.org/0009-0005-5709-4073>) Tashkent University of Applied Sciences, 1
Gavhar Street, Tashkent, 100149, Uzbekistan*

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida bolalar psixologiyasining o'рни va ahamiyati yoritilgan. Maktabga yangi qadam qo'ygán o'quvchilarning yosh xususiyatlari, ularning aqliy, hissiy va irodaviy rivojlanish bosqichlari tahlil qilingan. Shuningdek, o'qituvchining psixologik yondashuvi, o'quvchilarda diqqat, xotira, tafakkur va emotsional barqarorlikni rivojlantirishdagi roli ochib berilgan. Ishda bolalarning individual xususiyatlarini inobatga olib, ta'lim jarayonini samarali tashkil etishning ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: O'quvchi, o'qituvchi, bola shaxsi, psixologiya, tarbiya, oila,

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar yosh avlodni har tomonlama yetuk, mustaqil fikrlaydigan, bilimli shaxs sifatida tarbiyalashga qaratilgan. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim o'rin tutadi.

Shu davrda bola nafaqat savod chiqaradi, balki o'z fikrini bayon etishni, his-tuyg'ularini boshqarishni, atrofdagi voqealarga munosabat bildirishni o'rganadi. Boshlang'ich ta'limda bolalar psixologiyasini o'rganish o'qituvchiga har bir o'quvchining ichki dunyosini anglash, ularning qiziqishlari, imkoniyatlari va hissiy holatlarini to'g'ri baholash imkonini beradi.

Chunki bu yoshdagi bolalar yangi muhit — maktab hayotiga endi moslashayotgan, diqqat va xotira jarayonlari hali shakllanish bosqichida bo'lgan shaxslar hisoblanadi.

Shu boisdan, o'qituvchi bolalarning psixologik holatini to'g'ri tushunib, ta'lim-tarbiya jarayonini ularning yosh va individual xususiyatlariga mos tashkil etishi zarur. Boshlang'ich ta'limdagi muvaffaqiyat asosan o'qituvchining psixologik yondashuvi, mehr-muhabbati va pedagogik mahoratiga bog'liq.

Boshlang'ich ta'lim bosqichi – bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim ahamiyat kasb etuvchi davrdir. Bu davrda bola maktab hayotiga kiradi, yangi ijtimoiy muhitga moslashadi va mustaqil fikrlashni o'rganadi. Shu boisdan, boshlang'ich ta'lim jarayonida bolalar psixologiyasini chuqur bilish o'qituvchining asosiy kasbiy vazifalaridan biridir.

Birinchi sinf o'quvchilarining psixologik xususiyatlari

Maktabga endigina kirgan bolalar uchun o'qish faoliyati yangi bosqichdir. Ularning fikrlash jarayoni asosan obrazli bo'lib, konkret narsalarga tayangan holda shakllanadi. Shu sababli, o'qituvchi dars jarayonida ko'rgazmali vositalardan, rangli rasmlar va o'yinli mashg'ulotlardan ko'p foydalanishi kerak. Bu usullar bolalarning diqqatini jamlashga, xotirasini mustahkamlashga va o'qishga qiziqishini oshirishga yordam beradi.

Emotsional va irodaviy rivojlanish

Boshlang'ich sinf o'quvchilari hissiyotga tez beriluvchan bo'lishadi. Ular quvonch, g'azab yoki hafsalasi pir bo'lish kabi his-tuyg'ularni ochiq ifodalaydi. O'qituvchi bunday holatlarda sabrli, mehribon va ijobiy munosabatda bo'lishi kerak. Bu bolaning o'ziga ishonchini oshiradi, irodasini mustahkamlaydi hamda ruhiy barqarorlikni shakllantiradi.

Aqliy rivojlanish jarayoni

Boshlang'ich davrda bola tafakkuri faol rivojlanadi. U avval narsalarni bevosita idrok etadi, keyinchalik sabab-oqibat aloqalarini tushunishga o'ta boshlaydi. Shu sababli, o'qituvchi har bir mavzuni tushunarli, hayotiy misollar bilan bog'lab tushuntirishi muhimdir. Bunday yondashuv o'quvchilarda mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

O'qituvchining roli

Boshlang'ich ta'limda o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki psixolog, tarbiyachi va yo'lko'rsatuvchi hamdir. U har bir bolaning individual xususiyatlarini, qiziqishlarini, o'qishga bo'lgan munosabatini o'rganib borishi kerak. O'qituvchi tomonidan yaratilgan samimiy va ijobiy muhit bolaning o'qishga ishtiyoqini kuchaytiradi, ruhiy holatini barqarorlashtiradi hamda shaxs sifatida shakllanishiga asos bo'ladi.

Bolaning ijtimoiylashuvi

Bola maktabga kirgach, u yangi ijtimoiy muhitga – sinfdoshlar, o'qituvchilar, dars jarayoniga moslashadi. Shu paytda bolada jamoadorlik hissi, do'stlik va hamkorlik ko'nikmalari shakllanadi. O'qituvchi bu jarayonda bolaning ijtimoiy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Agar o'qituvchi mehribon, sabrli va tushunuvchi bo'lsa, bola o'qishni ijobiy jarayon sifatida qabul qiladi.

Motivatsiya va o'qishga qiziqish

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qishga bo'lgan motiv hali barqaror emas. Ular asosan o'qituvchining maqtovi, ota-onaning e'tibori va o'yin elementlari orqali o'qishga rag'batlanadi. Shu sababli o'qituvchi darslarni jonli, qiziqarli shaklda olib borishi kerak. Rag'bat so'zlari, kichik mukofotlar va o'yinli mashg'ulotlar bolaning ichki motivini kuchaytiradi.

Diqqat va xotiraning rivojlanishi

Boshlang'ich yoshdagi bolalarda diqqat beqaror bo'ladi, ularni uzoq vaqt bir narsaga jalb qilish qiyin. Shu sababli darslarda faol uslublar, rang-barang ko'rgazmalar, qisqa tanaffuslar muhim o'rin tutadi. Xotira esa ko'proq mexanik bo'lgani uchun

bolalar ko'rgan va eshitgan narsalarni yodlab oladi. Asta-sekin ular mantiqiy eslab qolish bosqichiga o'tadi.

Tafakkur va nutq rivoji

Bu davrda bola tahlil qilish, solishtirish, umumlashtirish kabi fikrlash amallarini o'rganadi. O'qituvchi savol-javob, muammoli vaziyat yaratish orqali bolalarning tafakkurini rivojlantiradi. Nutq rivojlanishi ham shu jarayon bilan chambarchas bog'liq. Bola fikrini aniq, izchil va grammatik jihatdan to'g'ri ifoda etishni o'rganadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'limda bolalar psixologiyasi — bu shunchaki fan emas, balki o'quvchi shaxsini to'g'ri anglash va rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim yo'nalishdir. O'qituvchi bolaning yosh, individual va ruhiy xususiyatlarini bilsa, har bir dars nafaqat bilim manbai, balki shaxsiy kamolot maktabiga aylanadi. Shunday ekan, pedagoglar bolalar psixologiyasi bo'yicha bilim va ko'nikmalarini doimiy ravishda boyitib borishlari, har bir bolaga individual yondashuv asosida ta'lim berishlari lozim. Chunki sog'lom psixologik muhit — samarali ta'lim va tarbiyaning asosi hisoblanadi.

Boshlang'ich ta'limda bolalar psixologiyasini chuqur o'rganish ta'lim-tarbiya jarayonining muvaffaqiyatli kechishiga xizmat qiladi. O'qituvchi bolaning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olib ishlasa, o'quvchilarda o'qishga muhabbat, mustaqil fikrlash va ijobiy axloqiy sifatlar shakllanadi. Shunday qilib, bolalar psixologiyasi boshlang'ich ta'limning poydevori hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Karimova V. M., G'oziev E. G'. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2019.
2. Abdullaeva Q. R. Bola psixologiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
3. Xodjiev M. M. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ***"Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"***gi PQ-4884-son qarori. – Toshkent, 2020 yil.
5. Saparova, U. B. Specific Aspects of Forming Economic Educational Skills of Students of Primary Education Institutions of Higher Education. – European Science Methodical Journal, 2024, Vol. 2, Issue 12, pp. 82–90. ISSN (E): 2938-3641.
6. Saparova, U. B. Pedagogical Principles of Forming Economic Education Skills in Primary Class Students with Family Partnership. – Best Journal of Innovation in Science, Research and Development, 2023, Vol. 2, Issue 9.
7. Saparova, U. B. Theoretical Principles of Forming the Skills of Economic Education in Students. – Procedia of Theoretical and Applied Sciences, 2023, Vol. 11, September. ISSN: 2795-5621.

8. Saparova, U. B. Specific Features of Forming Economic Education Skills in Primary School Students through Family Partnership. – Public Education, 2023, No. 6 (November–December), pp. 63–67.

9. Saparova, U. B. The Role of Eastern Thinkers' Historical Heritage in Forming Economic Education Skills of Future Primary School Teachers within the Framework of the Science of Education. – Teacher and Lifelong Education, 2024, No. 5/2, pp. 484–492.